

**ÖHDƏLİK DAŞIYAN ŞƏXSLƏR
TƏRƏFİNDƏN ŞEL ŞİRKƏTLƏRİN
MÜƏYYƏN EDİLMƏSİ MEYARLARI**

Giriş

1. “Öhdəlik daşıyan şəxslər tərəfindən şel şirkətlərin müəyyən edilməsi meyarları” (bundan sonra - meyarlar) Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 28 fevral 2023-cü il tarixli, 3770 nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizəyə dair 2023-2025-ci illər üzrə Milli Fəaliyyət Planı”nın 8.1.4-cü yarım bəndinə müvafiq olaraq Maliyyə Monitorinqi Xidməti (MMX) tərəfindən hazırlanmışdır və tövsiyə xarakteri daşıyır.

2. Meyarların hazırlanmasında *məqsəd* korporativ alətlərdən cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi məqsədilə sui-istifadənin qarşısının alınması çərçivəsində şel şirkətlərin müəyyən edilməsi üçün öhdəlik daşıyan şəxslərə (bundan sonra - ÖDŞ-lər) metodiki dəstək göstərməkdir.

3. Hüquqi şəxsin şel şirkət davranışına malik olub-olmaması müvafiq sənəddə nəzərdə tutulan *bir və ya bir neçə meyar* əsasında müəyyənləşdirilə bilər. ÖDŞ-lər şel şirkətlərin müəyyənləşdirilməsi meyarlarının qiymətləndirilməsi prosesinə formal yanaşmamalı və verilmiş konkret halda meyarların kombinasiyası üzrə yekun qənaəti nəzərə almalıdırlar.

4. “Müştəri uyğunluğu və yeni texnologiyaların tətbiqi zamanı verifikasiya tədbirlərinə, risk faktorlarının müəyyən edilməsinə və müştəri profilinin risk qruplarına aid edilməsinə dair Qaydalar”a əsasən, şel şirkətlər müştəri profili üzrə risk qiymətləndirilməsində müştəri riski kateqoriyası üzrə yüksək riskli olaraq təsnifləşdirilə bilər. ÖDŞ tərəfindən müvafiq meyarlar əsasında onun müştərisi olan hüquqi şəxsin şel şirkət olduğunu müəyyənləşdirdiyi təqdirdə, müştəri, məhsul (və ya xidmət)/əməliyyat, çatdırılma kanalları və coğrafi risklər üzrə digər risk amillərini¹ qiymətləndirərək şel şirkətin yüksək risk kateqoriyasına aid edilib-edilməməsinə dair qərar verməlidir. ÖDŞ-lər şel şirkəti yüksək riskli müştəri kateqoriyasına aid etdiyi halda gücləndirilmiş müştəri uyğunluğu tədbirlərini tətbiq etməli və yüksək riskli müştərilərinə münasibətdə “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun (bundan sonra – Qanun) tələblərindən irəli gələn digər öhdəliklərini icra etməlidirlər.

5. Təqdim olunan sənəddə müəyyən olunmuş meyarlar eyni qaydada auditor xidməti göstərən şəxslər tərəfindən də istifadə oluna bilər.

6. Müvafiq sənəddə istifadə olunmuş anlayışlar Qanunda istifadə edilmiş anlayışlarla eyni mənəni ifadə edir.

¹ ÖDŞ-lər əlavə olaraq belə şirkətlərin, məsələn, yüksək dövriyyəyə malik olmasını və / və ya yüksək riskli ölkələrə köçürmələr etməsini və / və ya mənbəyi bilinməyən və ya şübhə doğuran nağd vəsaitlərə malik olmasını və / və ya həyata keçirdiyi köçürmə əməliyyatlarını anonimlik imkanları yüksək olan çatdırılma kanalları vasitəsilə apardığını müəyyən edə bilər ki, bunlar da gücləndirilmiş müştəri uyğunluğu tədbirlərinin tətbiqi üçün əsas yaradır.

I. Şel şirkət anlayışı və şel şirkətlər tərəfindən istifadə olunan əsas üsullar

7. *Şel şirkət* - yerli qanunvericiliyə uyğun olaraq dövlət qeydiyyatına alınmış, lakin qeydiyyat ölkəsində və ya digər ölkələrdə real biznes fəaliyyəti ilə məşğul olmayan (ümumiyyətlə heç bir biznes fəaliyyəti olmayan və ya qeyri-adekvat biznes fəaliyyətinə malik olan), iqtisadi dəyər yaratmayan və ya cüzi iqtisadi dəyərə malik, fiziki mövcudluğu olmayan və ya məhdud olan (mülkiyyətində olan və ya cəlb olunmuş aktivləri, işçiləri olmayan və ya qeyri-adekvat həcmdə olan), strukturu real benefisiar mülkiyyətçini müəyyən etməyə imkan verməyən şirkətdir².

8. Şel şirkətlər öz fəaliyyətlərində anonimliyi qorumaq üçün korporativ struktur təbəqələri, müxtəlif yurisdiksiyalardan istifadə və benefisiar mülkiyyətçinin gizlədilməsi üsullarından istifadə edirlər.

9. *Korporativ struktur təbəqələri* çoxsaylı korporativ şel şirkət “qat”larından (mürəkkəb şel şirkətlər şəbəkəsindən) istifadə etməklə cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın izini gizlətmək və dövlət orqanları tərəfindən ƏL faktının aşkar edilməsi və qarşısının alınmasını çətinləşdirməyə, benefisiar mülkiyyətçidən mümkün qədər “uzaqlaşmağa” istiqamətlənmiş planlı strategiyadır.

10. Cinayət yolu ilə əldə olunmuş pul vəsaitlərinin izlənilməsini mürəkkəbləşdirmək məqsədilə bir çox hallarda *müxtəlif yurisdiksiyalardan* istifadə olunur. Məsələn, ABŞ-ın Vayominq ştatında yerləşən trasta pul köçürməsini həyata keçirmək məqsədilə Britaniyanın Virciniya adalarında (BVI) şel şirkət yaradıla, potensial olaraq Malaziya bankında yerləşdirilmiş pul vəsaitləri idarəetmə yeri Londonda yerləşən hüquqşünas tərəfindən idarə oluna bilər.

² *Şel şirkətlər həmçinin örtük şirkət, birgünlük firma, yalançı şirkət və ya poçt qutusu şirkəti, anonim şirkət, xüsusi təyinatlı şirkət, beynəlxalq biznes şirkəti, fərdi investisiya şirkəti də adlandırılır.*

II. Şel şirkətlərin müəyyən edilməsinə dair əsas meyarlar

11. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi məqsədi daşıyan şel şirkətlərin müəyyən edilməsinin aşağıdakı əsas meyarları müəyyən olunmuşdur:

- 11.1. şirkətin işçilərinin olmaması, yaxud onun bəyan etdiyi biznes fəaliyyətinə uyğun sayda işçisinin olmaması³;
- 11.2. şirkətin balansında əsas vəsaitlərin (o cümlədən, icarəyə götürdüyü) və ya qeyri-maddi aktivlərin olmaması və ya şirkətin fəaliyyətinə uyğun həcmdə olmaması;
- 11.3. şirkətin kütləvi qeydiyyat ünvanında (şirkətin hüquqi ünvanında digər şirkət(lər)in də qeydiyyatda olması), yaxud yüksək riskli zonalarda, güzəştli vergi tutulan ölkələr və ərazilərdə və ya ofşor ərazilərdə qeydiyyatdan keçməsi⁴;
- 11.4. şirkətin fəaliyyətinin olmaması və yaxud əməliyyatlarının onun qeydiyyat zamanı bəyan etdiyi əsas fəaliyyəti ilə uyğunsuzluq təşkil etməsi (fəaliyyət profilində uyğunsuzluğun olması) və şirkətin bunu əsaslandırma bilməməsi, yaxud kifayət qədər (ağlabatan dərəcədə) əsaslandırma bilməməsi, həmçinin şirkətin Nazirlər Kabinetinin 28 iyul 2020-ci il tarixli 265 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Riskli vergi ödəyicisinin, o cümlədən riskli əməliyyatların Meyarları"na əsasən riskli vergi ödəyicisi kimi müəyyən edilməsi;
- 11.5. şirkətə dair açıq mənbələrdə məlumatların olmaması və ya belə məlumatların məhdud olması və ya uydurma olması (məsələn, yalançı saytının olması);
- 11.6. şirkətə məxsus hesablar üzrə əmək haqqı ödənişləri, sosial ödənişlər və icbari tibbi sığorta haqlarının ödənişi təyinatı ilə əməliyyatların aparılmaması;
- 11.7. şirkətin işçilərinin əmək haqqılarının onun fəaliyyət göstərdiyi sektora uyğun olmaması (adətən, ən minimal səviyyədə olması);
- 11.8. şirkətin direktorunun, təsisçisinin, imza səlahiyyətli şəxsinin (yaxud mühasibinin) eyni bir şəxs olması;
- 11.9. şirkətin direktoru, təsisçisi və ya imza səlahiyyətli şəxsinin eyni zamanda 5 və daha artıq şirkətin direktoru, təsisçisi və ya imza səlahiyyətli şəxsi olması;
- 11.10. şirkətin həqiqi benefisiar mülkiyyətçisini müəyyən etmənin çətin olması və ya mümkün olmaması, yaxud belə şəxsin siyasi nüfuzlu şəxslər, siyasi nüfuzlu şəxslərin yaxın qohumları və siyasi nüfuzlu şəxslərin yaxın münasibətdə olduğu şəxslər, sanksiya siyahısında olan şəxslər, eləcə də digər yüksək riskli şəxslər olması;

³ İstisna olaraq, bəzi fəaliyyət sahələrində işçilər tələb olunmaya bilər, məsələn, sifariş olunmuş mətnin tərcüməsini 1 nəfər icra edə bilər. Belə iş üçün ayrıca işçi götürmək məcburi deyildir. Lakin tikinti və ya nəqliyyat sahəsində podratçı şirkətin ştatında sifarişi yerinə yetirə bilən mütəxəssislərin olması vacibdir. Əgər bu halda şirkət tərəfindən 1 işçinin olduğu qeyd edilibsə, ÖDŞ tərəfindən hüquqi şəxs olan müştəridən müqavilə üzrə öhdəliklərini necə icra edəcəyinə dair yazılı məlumat əldə edilə bilər.

⁴ Məsələn, 5 və daha artıq hüquqi şəxsin qeydiyyatdan keçdiyi ünvan kütləvi ünvan olaraq qəbul edilə bilər. Lakin şirkətin ünvanının kütləvi ünvan olmasının aşkar edilməsi onun heç də həmişə şel şirkət olması demək deyildir. Belə ki, həmin şirkətin ofisi böyük bir biznes mərkəzində yerləşə də bilər. Buna əmin olmaqdan ötrü ünvanın yerləşdiyi binanın onlayn xəritədə necə göründüyünə baxmaq, yaxud şirkətdən icarə müqaviləsinin nüsxəsini əldə etməklə binanın harada yerləşdiyini və onun ölçüsünü müəyyən etmək olar. Əgər sənəddə ofis qismində kiçik sahəyə malik (məsələn, 5-10 kv.m) yataqxana, mənzil, yaxud otaq qeyd edilibsə, bu şübhə üçün əsas yarada bilər.

- 11.11. şirkətin təsisçisinin şirkət ilə real olaraq əlaqəsi olmayan, şirkətin fəaliyyətinə dair məlumatlı olmayan şəxslər (nominal şəxslər⁵) olması⁶;
- 11.12. vəsaitin şirkətə daxil olmasından dərhal sonra adətən, yüksək riskli zonalarda, güzəştli vergi tutulan ölkələr və ərazilərdə və ya ofşor ərazilərdə qeydiyyatdan keçmiş şirkətə köçürülməsi;
- 11.13. şirkətin aidiyyəti və ya qarşılıqlı surətdə asılı olduğu şirkətlərə və əksinə “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” Qanunla müəyyən edilmiş nağdlaşdırma üzrə limitdən aşağı həcmdə köçürmələr etməsi və qısa zaman ərzində nağdlaşdırmanın aparılması;
- 11.14. şirkətin şel şirkətlərlə, yaxud yeni yaradılmış və müvafiq sahədə təcrübəsi olmayan, Nazirlər Kabinetinin 28 iyul 2020-ci il tarixli 265 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Riskli vergi ödəyicisinin, o cümlədən riskli əməliyyatların Meyarları”na əsasən riskli vergi ödəyicisi kimi müəyyən edilmiş şirkət(lər)lə (o cümlədən podratçı şirkət ilə) əməliyyatlar həyata keçirməsi.
12. ÖDŞ-lər müəyyən olunmuş əsas meyarlardan əlavə beynəlxalq və yerli təcrübədə istifadə olunan digər meyarlardan (bax: Əlavə 1) istifadə etməklə, şirkətin şel şirkət olub-olmamasını qiymətləndirə bilərlər.

⁵ Nominal şəxslər dedikdə, həqiqi benefisiar mülkiyyətçi olmayan, şirkət və onun fəaliyyəti barədə cüzi məlumatı olan və ya heç bir məlumatı olmayan, həqiqi benefisiar mülkiyyətçini rəsmi və ya qeyri-rəsmi şəkildə təmsil edən təsisçi, səhmdar, direktor və ya imza səlahiyyətli şəxslər başa düşülür.

⁶ Şel şirkətin digər bir mühüm əlaməti şirkətin direktoru ilə şəxsən ünsiyyət qurma imkanının verilməməsidir. Bu şirkətin sənədlərində direktor kimi göstərilən şəxsin deyil, kənar şəxsin imza səlahiyyətli şəxs olması, direktor ilə ünsiyyət yaratmağın mümkün olmaması şirkətin oğurlanmış və ya itirilmiş, yaxud ölmüş şəxsin şəxsiyyəti təsdiq edən sənədi əsasında qeydiyyata alınmasının əlaməti ola bilər.

III. Müxtəlif cinayətlərin törədilməsində şel şirkətlərdən istifadə təcrübələri

13. Müxtəlif cinayətlərin törədilməsində şel şirkətlərdən istifadə nümunələri yerli və xarici təcrübəyə əsasən aşağıda göstərilmişdir.

A. Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması cinayətində şel şirkətlərdən istifadə

Cinayətkarlar tərəfindən cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın mənbəyini və belə əmlaka sahibliyi gizlətmək üçün şel şirkətlərdən istifadə edilir.

Maliyyə sistemində pulların leqallaşdırılmasının üç fazası mövcuddur: (i) yerləşdirmə, (ii) təbəqələşdirmə və (iii) inteqrasiya (istifadə). Yerləşdirmə mərhələsində pul vəsaiti maliyyə sistemlərinə əsas etibarilə şel şirkətlərə edilən mədaxillər vasitəsilə daxil edilir. Təbəqələşdirmə mərhələsində, pul vəsaitləri müxtəlif təyinatla, saxta (real olmayan, əmtəəsiz) hesab-fakturalardan (invoys) istifadə edilməklə adətən bir-birinə bağlı olan (hüquqi şəxsə aidiyyəti olan, qarşılıqlı surətdə asılı, törəmə, eyni hüquqi ünvana malik, direktorları və ya səhmdarları (payçıları) ortaqları və s.) şirkətlərin hesablarına köçürülür. Həmçinin şel şirkətlər anonimliyin gücləndirilməsi məqsədilə çoxsaylı əməliyyatlar seriyası həyata keçirirlər ki, bu da pul vəsaitlərinin həqiqi mənşəyinin və vəsaiti qəbul edən əsas tərəfin (benefisiarın) izlənilməsi imkanlarını çətinləşdirir. Təbəqələşdirmə prosesində mənşə hesablarına yerləşdirilən vəsaitlər bu hesablarda qısa müddət qalır. İnteqrasiya mərhələsində pul vəsaitləri cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərə xas fəaliyyətlərdə, məsələn, daşınmaz əmlak investisiyaları və onların lizinqi, xeyriyyə təşkilatlarına ianələr, qiymətli metallara və daşlara, zərgərlik məmulatlarına və yüksək dəyərə malik saatlara investisiyalar və resursların ictimai layihələrdə (xeyriyyəçilik, heyvan hüquqlarının müdafiəsi və s. kimi) cəmləşdirilməsi və s. yollarla leqallaşdırılaraq istifadə olunur.

Nümunə 1: Dövlət qurumu tərəfindən müxtəlif satınalma müqavilələrinə əsasən, “ABC” MMC və “XYZ” MMC-yə ümumilikdə 1.5 milyon manat məbləğində pul vəsaitləri köçürülür. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” AR Qanununa müvafiq olaraq dövlət satınalma müqaviləsi üzrə əldə olunan vəsaitin istifadəsi (xərclənməsi) nağdsız qaydada həyata keçirilməli olduğundan, “ABC” MMC və “XYZ” MMC şirkətləri vəsaiti birbaşa nağdlaşdırma bilmirlər. Bu səbəbdən, “ABC” MMC və “XYZ” MMC şirkətləri dövlət qurumundan onlara ödənilən vəsaitin bir qismini satınalma müqavilələrinin predmetini həyata keçirməyə yönəltməyə, digər bir qismini saxta hesab-fakturalarla (invoys) ofşor zonada qeydiyyatdan keçmiş “BND” şel şirkətinə köçürürlər. “BND” şirkəti isə bu vəsaitlərin bir qismini digər ofşor zonalarda qeydiyyatdan keçmiş “FRS” və “HRT” şel şirkətlərinə köçürür. Daha sonra “FRS” və “HRT” şirkətləri ayrı-ayrı vaxtlarda “X” fiziki şəxsilə bağlanmış 20-ə yaxın borc müqaviləsi əsasında pul vəsaitinin “X” fiziki şəxsinə köçürülməsi və nağdlaşdırılmasına nail olur. Nəticədə, borc müqaviləsi adı ilə nağdlaşdırılmış vəsait dövlət qurumunun vəzifəli şəxsi olan “X” şəxsi (tender qalibi olan “ABC” MMC və “XYZ” MMC şirkətləri vasitəsilə) tərəfindən mənimsənilir və cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlak leqallaşdırılmış olur.

Nümunə 2 (dünya təcrübəsindən): Hindistanda qeydiyyatdan keçmiş “Unitech Group” şirkəti cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması məqsədilə 52 şel şirkət yaratmışdır. Şel şirkətlərin direktorlarının etiraflarına əsasən, onlar aylıq 120-300

ABŞ dolları müqabilində direktor təyin olunmuş və yalnız vaxtaşırı sənədlərin imzalanması üçün çağırılıblar. 52 şel şirkətdən 27-i “Unitech Group” şirkətinin təsisçisi Rameş Çandr tərəfindən təsis edilmiş və idarə edilmişdir. Həmin şirkətlərin nominal direktorlarına, əsasən nağd, bəzən isə nağdsız qaydada əmək haqları verilmiş, bunun müqabilində isə onlar müxtəlif sənədləri imzalamışlar.

Şel şirkətlərdən biri olan “Brisbane Realtors Pvt Ltd” şirkətindən Badshahpur, Gurgaon, Haryana kəndlərində daşınmaz əmlakın alınmasında istifadə olunmuşdur.

2012-ci ildə “Unitech NSE Corporate Park” şirkəti Mavrikidə qeydiyyatdan keçmiş “Candor Investment Ltd” şirkəti vasitəsilə Hindistanda 513 milyon ABŞ dolları investisiya qoyuluşu edib. Onun tərəfindən “Aten Capital Private Limited” (Hindistan) şirkətinə 17.5 milyon ABŞ dolları investisiya olunub. Bu məbləğin 16.9 milyon ABŞ dolları ilə isə daha sonra “Aten Portfolio Manager Private Limited” şirkəti vasitəsilə 7 şirkətə investisiya qoyuluşu həyata keçirilib: “Elkins Project and Financial Advisors Pvt Ltd”, “Feni Precision Equipment Pvt Ltd”, “Koyana Infra Developers Pvt Ltd”, “Lifelong Steel & Alloys Pvt Ltd”, “Zesty Construction Pvt Ltd”, “Anuj Buildcon Pvt Ltd” və “Nicky Marmo Ltd”.

Həmin 7 şirkətin direktorlarının yoxlanılması nəticəsində qeyd olunan şel şirkətlərin “Unitech Group” tərəfindən idarə olunduğu müəyyən edilmişdir. 7 şirkətdən birinin direktorunun ifadəsinə əsasən, 7 şirkətə 16.9 milyon ABŞ dolları investisiya qoyuluşuna dair tapşırığı ona Sancay Çandr vermişdir.

Hesabatda cinayət nəticəsində əldə olunmuş gəlirlərin son nəticədə Trikar/Kore şirkətlər qrupunun əldə etdiyi qeyd olunmuşdur. Trikar/Kore şirkətlər qrupunun benefisiar mülkiyyətçisinin Çandr ailəsi, xüsusilə də Sancay Çandr və onun həyat yoldaşı Priti Çandrın olması aşkar edilmişdir. Faktla bağlı cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılması üzrə cinayət işi açılmışdır.

B. Terrorçuluğun və kütləvi qırğın silahlarının maliyyələşdirilməsində şel şirkətlərdən istifadə

Terrorçuluğun və kütləvi qırğın silahlarının maliyyələşdirilməsi hallarında şel şirkətlərdən benefisiar mülkiyyətçinin gizlədilməsinin effektiv üsullardan biri kimi geniş şəkildə istifadə edilir. Bəzi hallarda qadağan olunmuş nüvə texnologiyalarının maliyyələşdirilməsi və şübhəli nüvə proqramlarının inkişaf etdirilməsi məqsədilə şel şirkətlər yük daşıma şirkətləri ilə birlikdə istifadə olunur. Həm mülki, həm də hərbi məqsədlərə xidmət edən ikili təyinatlı malların (məsələn, təzyiqli sensorlarının) ticarəti üçün şel şirkətlərin mürəkkəb şəbəkələri yaradılır. Bu üsul ilə son istifadəçinin kimliyini gizlətmək mümkün olur. Belə hallarda terrorçuluğun və kütləvi qırğın silahlarının maliyyələşdirilməsi üzrə fəaliyyətin aşkar edilməsi məqsədilə hüquqi şəxslərin iqtisadi fəaliyyətinin, sanksiya tətbiq edilmiş ölkələrin və alqı-satqısı aparılan mal növlərinin yoxlanılması və araşdırılması aparılmalıdır.

C. Vergi ödəməkdən yayınmada şel şirkətlərdən istifadə

Şel şirkətlərdən istifadə edərək vergidən yayınma sxemlərindən biri saxta hesab-faktura (invoys) bazarıdır. Saxta hesab-fakturalar (invoys) simulyasiya edilmiş maliyyə əməliyyatlarından, yəni mal, iş və xidmətlərin real təqdim edilməsini nəzərdə tutmayan əqdlərdən yararılır. Şel şirkət saxta hesab-fakturadan istifadə edərək hər-hansı mal, iş və ya xidmətin başqa bir şel və ya real biznes fəaliyyəti olan şirkətə satışını təqlid edir.

Sonuncu isə bank əməliyyatı vasitəsilə təchizatçı şel şirkətə hesab-fakturada qeyd olunan məbləğ dəyərində ödəniş edir. Daha sonra, təchizatçı şel şirkət “komissiyasını” çıxmaqla faktura məbləğinə bərabər məbləğdə pul məbləğini nağdlaşdıraraq geri qaytarır. Komissiya isə simulyasiya edilmiş əməliyyatları həyata keçirən şel şirkətin gəliridir. Real biznes fəaliyyəti olan şirkət vergiləri azaltmaq üçün mövcud olmayan mal, görülməmiş işlər və göstərilməmiş xidmətlər üçün saxta hesab-fakturadan istifadə edir. Vergiləri azaltmaqla yanaşı, “alan” şirkət daha çox mənfəət əldə etmək üçün saxta hesab-fakturaların yaradıcısı qismində də çıxış edə bilər. Dövlətlər riskli vergi ödəyiciləri olan şel şirkətləri aşkar etməyə macal tapmamış, onlar faktiki mövcudluqlarını dayandırırırlar. Bu onların qısamüddətli fəaliyyət üçün nəzərdə tutulduğunun bariz nümunəsidir.

D. Korrupsiya cinayətlərində şel şirkətlərdən istifadə

İrimiqyaslı korrupsiya hallarının təqribən 70%-də cinayətkarın gizlədilməsi üçün şel şirkətlərdən istifadə edilir. Dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri dövlət büdcəsi vəsaitlərini mənimsəmək (şəxsi hesablara yönəltmək) üçün şel şirkətlərdən vasitə kimi istifadə etməyə meyllidirlər. Onlar mürəkkəb şirkətlər şəbəkəsi (biri digərinin təsisçisi olduğu şel şirkət “qat”ları və ya bir fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən yaradılmış çoxlu sayda şirkətlər və ya onların kombinasiyası və digər formada şirkətlər zənciri) vasitəsilə ictimai və sosial layihələr üzrə müxtəlif müqavilələr bağlayır ki, bu da dövlət büdcəsi vəsaitlərinin hərəkətinə qanuni görünüş təəssüratı verir. Dövlət büdcəsi vəsaitləri dövlət qurumu ilə əsas benefisiarın şəxsiyyətini gizlədən şel şirkətlər şəbəkəsi arasında aparılan bank köçürmələri vasitəsilə mənimsənilir.

Əlavə 1: Şel şirkətlərin müəyyənləşdirilməsinə dair tövsiyə olunan əlavə meyarlar

I. Şirkətin fiziki mövcudluğuna dair şübhəni əks etdirən meyarlar

1. şirkətin qanuni (həqiqi) telefon nömrəsinin olmaması;
2. şirkətin veb-saytının olmaması və ya veb-saytının işlək olmaması (veb-saytda axtarış funksiyasının, lazımi məlumatların olmaması və s.);
3. şirkətin hüquqi ünvanının il ərzində bir neçə dəfə dəyişdirilməsi;
4. şirkətin ünvanı olaraq yalnız poçt qutusu ünvanının göstərilməsi.

II. Şirkətin real biznes fəaliyyəti həyata keçirmədiyi şübhəsinə dair meyarlar

5. şirkətin əsas fəaliyyətinin yüksək riskli zonalarda aparılması;
6. şirkətin gözlənilən xərclərdən və biznesinin aparılması üçün lazım olan vəsaitlərdən daha çox və yaxud daha az məbləğdə nizamnamə kapitalına malik olması;
7. şirkətin şəffaf maliyyə hesabatlılığının olmaması, yaxud maliyyə hesabatlarının (balansın) şübhəli xarakterə malik olması;
8. şirkətin maliyyə hesabatında (balansında) aktivlərinin və ya öhdəliklərinin qeyd olunmaması, yaxud lazımi qaydada əks etdirilməməsi (məsələn, aktivlər kimi akkreditivlərinin qeyd edilməsi);
9. şirkətin maliyyə hesabatında (balansında) onun biznes fəaliyyətinə münasibətdə qeyri-adekvat həcmdə daşınmaz əmlakın əks olunması.

III. Şirkətin nominal şəxslərdən (nominal təsisçi, səhmdar, direktor, imza səlahiyyətli şəxslər) istifadə etməsi şübhəsinə dair meyarlar

10. şirkətin təsisçi, direktor və ya imza səlahiyyətli şəxslərinin tez-tez dəyişməsi (il ərzində bir neçə dəfə, yaxud hər yeni əməliyyat seriyalarından əvvəl);
11. şirkətin təsisçi, direktor, səhmdar və ya imza səlahiyyətli şəxsinin cinayət keçmişinin olması, o cümlədən adının sanksiya siyahısında olması və ya əməkdaşlıq etməyən ölkələrin vətəndaşı və ya rezidenti olması;
12. şirkətin təsisçilərinin və ya benefisiar mülkiyyətçilərinin güzəştli vergi tutulan ölkə və ərazilərdə, ofşor ərazilərdə və ya qeydiyyat tələbləri sərt olmayan (formal xarakter daşıyan) ölkələrdə qeydiyyatla alınması.

IV. Şirkətin rəşional iqtisadi əsaslara malik olmayan əməliyyatlar aparması şübhəsinə dair meyarlar

13. şirkətin bank hesabından yalnız köçürmələrin qəbulu, bu vəsaitin böyük hissəsinin digər hesablara köçürülməsi və ya nağdlaşdırılması, cüzi hissəsinin isə hesabda saxlanılması üçün istifadə edilməsi və ya şirkətin son nəticədə mənfəətinin olmaması;
14. şirkət tərəfindən həyata keçirilmiş pul köçürmələrini almış qarşı tərəfin müəyyən edilməsi üçün kifayət qədər və ya heç bir məlumatın olmaması (internetdə,

- kommersiya məlumat bazasında axtarışların və ya cavabdeh banka birbaşa sorğuların nəticə verməməsi);
15. hər hansı biznes əsası olmadan şirkətin təsisçilərinin, direktorunun, imza səlahiyyətli şəxsinin və şirkətlə əlaqəli hər hansı şəxsin ailə üzvləri ilə əməliyyatların həyata keçirilməsi;
 16. şirkətin heç bir məntiqi izah və ya kommersiya əsaslandırması olmadan (kredit müqaviləsi, girov və ya müntəzəm faiz ödənişləri) fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən maliyyələşdirilməsi;
 17. şirkət ilə əlaqəli ödənişlərdə hər hansı təyinatın (bəyan olunmuş məqsədin) qeyd olunmaması, mal, iş və ya xidmətlərə deyil, yalnız müqavilə və ya hesab-faktura nömrəsinə istinad edilməsi (şirkətin əmtəəsiz əməliyyatlar həyata keçirməsi);
 18. şirkət tərəfindən avans yolu ilə ödənilmiş valyuta vəsaitinin müqabilində müəyyən edilmiş müddətlərdə müvafiq malların idxal edilməməsi, işlərin görülməməsi və ya xidmətlərin göstərilməməsi;
 19. mədaxil və məxaric məbləğlərində uyğunsuzluqların müşahidə olunması (mədaxil (məxaric) ilə müqayisədə iri məbləğlərdə məxaric (mədaxil) əməliyyatlarının olması);
 20. şirkətin maliyyə əməliyyatlarının maliyyə vəziyyətinə uyğun olmaması və ya onun fəaliyyətinə nisbətdə qeyri-adi həcmdə böyük olması.